

รายงานผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ
การจัดการเรียนรู้ด้านการวิจัยของสถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
ปีการศึกษา 2558

สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

**รายงานผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ
การจัดการเรียนรู้ด้านการวิจัยของสถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
ปีการศึกษา 2558**

1. ความเป็นมา

มาตรฐานการอุดมศึกษากำหนดให้สถาบันมีการสร้างและพัฒนาสังคมฐานความรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งต้องมีการจัดการความรู้เพื่อมุ่งสู่สถาบันแห่งการเรียนรู้ โดยมีการรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในสถาบันซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสารมาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้สถาบันมีความสามารถในการแข่งขัน

โดยตระหนักในความสำคัญของการจัดการความรู้ที่มีต่อการดำเนินงานตามเป้าหมาย สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงจึงได้จัดทำแผนปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ด้านการวิจัย ประจำปีการศึกษา 2557 โดยกิจกรรมในแผนปฏิบัติการประกอบด้วยการระบุมุมมอง การคัดเลือก การรวบรวม การจัดเก็บความรู้ การเข้าถึงข้อมูลและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถาบัน โดยได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการความรู้ให้ดียิ่งขึ้น

แผนปฏิบัติการด้านการจัดการความรู้ดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นกรอบการดำเนินกิจกรรมเพื่อรวบรวมองค์ความรู้ที่กระจัดกระจายในตัวบุคคล (tacit knowledge) หรือเอกสารให้เป็นระบบ เพื่อให้คณาจารย์และบุคลากรทุกคนสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ มีมาตรฐานของผลงานวิจัยอันจะส่งผลให้มหาวิทยาลัยบรรลุวัตถุประสงค์ในด้านการวิจัยและด้านการจัดการเรียนการสอน

2. การกำหนดประเด็นการจัดการความรู้ (knowledge identification)

การกำหนดประเด็นความรู้และเป้าหมายของการจัดการความรู้ของสถาบันวิจัยและพัฒนาในปีการศึกษา 2558 เน้นความสอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 คือ การวิจัย บริการวิชาการและทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรมเพื่อสร้างคุณค่าและผลิตสู่สังคม อีกทั้งสอดคล้องกับภารกิจและเป้าหมายของแผนปฏิบัติการของสถาบัน

การดำเนินการเริ่มจากการสร้างกลไกในการทำงานคือ การมอบหมายหน้าที่คือคณะทำงานด้านการจัดการความรู้ของสถาบัน เพื่อกำหนดองค์ความรู้ที่จำเป็นในการบริหารจัดการความรู้ โดยอภิปรายเลือกแนวทางการพิจารณาระบุมุมมองความรู้เพื่อใช้ในกิจกรรมการจัดการความรู้ ซึ่งมีแนวทางดังต่อไปนี้

- 1) สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย
- 2) สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของสถาบันวิจัยและพัฒนา
- 3) เป็นองค์ความรู้ที่สำคัญต่อความสำเร็จด้านการวิจัย
- 4) เป็นความต้องการเร่งด่วน
- 5) มีโอกาสทำได้สำเร็จ
- 6) สามารถเห็นผลหรือการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นรูปธรรม

- 7) ผู้บริหารให้การสนับสนุน
- 8) บุคลากรในองค์กรมีความต้องการ

เมื่อพิจารณาจากแผนพัฒนาและแนวทางการเลือกองค์ความรู้ สถาบันวิจัยและพัฒนาจึงได้กำหนดขอบเขต (KM Area) ด้านการจัดการความรู้ในปีการศึกษา 2558 จำนวน 1 เรื่อง คือ เทคนิคการค้นหาโจทย์วิจัยเชิงพื้นที่

3. บุคคลกลุ่มเป้าหมาย

ในการกำหนดเป้าหมายสำหรับกิจกรรมการจัดการความรู้ ได้ระบุหน่วยงานและบุคคลที่จำเป็นต้องใช้องค์ความรู้ ดังนี้

หน่วยงานและบุคลากรที่จำเป็นต้องใช้องค์ความรู้จากการถอดบทเรียนเรื่อง เทคนิคการค้นหาโจทย์วิจัยเชิงพื้นที่ ได้แก่ หน่วยงานด้านวิชาการและหน่วยงานสนับสนุนในมหาวิทยาลัย โดยให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับอาจารย์นักวิจัยที่ได้รับทุนจากหน่วยงานภายนอก และนักวิจัยที่สนใจระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการออกแบบและดำเนินการวิจัย

4. การสร้างและแสวงหาความรู้ (knowledge creation and acquisition)

ในการสร้างและแสวงหาความรู้ในประเด็นที่กำหนดข้างต้น สถาบันวิจัยและพัฒนาเลือกวิธีการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้และทักษะจากผู้มีประสบการณ์ตรง (tacit knowledge) เพื่อค้นหาแนวปฏิบัติที่ดีตามประเด็นความรู้ที่กำหนด และเผยแพร่ไปสู่บุคลากรเป้าหมายที่กำหนด โดยดำเนินการในกิจกรรมสำคัญต่อไปนี้

1) การจัดประชุมสัมมนาคณาจารย์/นักวิจัย ที่มีประสบการณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้รูปแบบของการสนทนาถอดองค์ความรู้เพื่อสังเคราะห์เป็นแนวทางปฏิบัติที่ดีในการดำเนินงาน โดยดำเนินการในวันพุธที่ 8 มิถุนายน 2559 เวลา 9.00 – 12.00 น. ที่ห้องประชุมทรัพย์ศิริ ชั้น 3 อาคารอำนวยการ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 27 คน

2) การนำความรู้ที่ได้รับจากการจัดการความรู้มาสังเคราะห์ (explicit knowledge) เพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงานจริง โดยได้สังเคราะห์ผลการจัดการความรู้ เรื่อง เรื่อง เทคนิคการค้นหาโจทย์วิจัยเชิงพื้นที่ เผยแพร่ในช่องทางเว็บไซต์ของสถาบันวิจัยและพัฒนา

5. การสังเคราะห์องค์ความรู้ เรื่อง เรื่อง เทคนิคการค้นหาโจทย์วิจัยเชิงพื้นที่

เนื้อหาที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลจากการแบ่งปันความรู้เรื่อง เรื่อง เทคนิคการค้นหาโจทย์วิจัยเชิงพื้นที่ พอที่จะสรุปได้เป็น 3 ประเด็นสำคัญคือ

1. การหาโจทย์วิจัยในพื้นที่
2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. ปัญหาและอุปสรรคที่พบ

การค้นหาโจทย์วิจัยในพื้นที่

1. การค้นหาโจทย์จะดูจากปัจจัยทั้งลักษณะพื้นที่ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ สามารถให้คำตอบตามคำถามการวิจัยได้หรือไม่ ตัวอย่างเช่น

- การลงพื้นที่ ณ อบต. ต้นแบบ ที่ ต.บางขุนไทร อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี ในขณะนั้นเป็นผู้ช่วยนักวิจัย ได้ลงพื้นที่ที่ได้ชื่อว่า พื้นที่ 3 น้ำ คือ น้ำเค็ม น้ำกร่อย น้ำจืด อยู่ในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งสามารถทำได้ทั้งนาเกลือ นาข้าว และแหล่งเลี้ยงหอยแครงเกิด จึงเป็นปัจจัยในการศึกษาความเป็น อบต. ต้นแบบ
- การทำเพลงเรือเพชรบุรี ลักษณะเด่นของแม่น้ำเพชรบุรี คือเป็นแม่น้ำสายเดียวที่เกิดจากต้นน้ำที่เป็นแก่งแล้วไหลออกสู่อ่าวไทยที่บ้านแหลม เพลงเรือในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพต่างๆ ส่งผลให้เพลงเรือมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย ซึ่งเป็นปัจจัยในการสร้างโจทย์ ให้ความสนใจของประเด็นและเฉพาะเจาะจงในพื้นที่ ว่าเราต้องการเลือกพื้นที่ตรงไหน ตัวอย่างเช่น สาเหตุทำไมไม่เลือกพื้นที่ที่แก่งกระจาน ซึ่งถือเป็นแหล่งต้นน้ำ แต่จะเลือกที่จะค้นหาพื้นที่กลุ่มพ่อเพลงแม่เพลงแทนแถบบ้านลาด ท่ายาง เพราะเป็นพื้นที่กลางน้ำ และส่วนปลายน้ำจะมีวิถีวัฒนธรรมอีกแบบหนึ่ง การละเล่นเพลงเรือก็จะมึนน้อยลง

2. การทำความเข้าใจพื้นที่ที่ศึกษาให้่องแท้ เพื่อศึกษาหาแนวทางการพัฒนา หรือสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น หรือสร้างผลกระทบในทางบวกในชุมชนในลักษณะของการร่วมมือกันระหว่างนักวิจัยกับชุมชน

- คำว่า วิจัยเชิงพื้นที่ น่าจะเป็นการใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง โดยเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัย และชุมชน เป้าหมายได้แก่ การสร้างความรู้ เพิ่มทางเลือกให้กับชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการสร้างคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น การดูแลจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติ หรือบางคนใช้เพื่อสร้างประชาธิปไตย นอกจากลงพื้นที่เพื่อสร้างความรู้แล้ว ยังเป็นการแก้ปัญหาของชุมชนให้เป็นไปในทิศทางที่ดี ส.ก.อ. ยังหวังให้เกิดกลไกการทำงานในชุมชนที่สามารถจัดการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในอนาคต แนวทางที่ชัดเจนคือ ความร่วมมือ เรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักวิจัยและชุมชน โจทย์จะต้องมาจากชุมชน และเป็นปัญหาแท้จริงที่มาจากชุมชน หากผู้นำผลไปใช้ไม่ได้เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการกำหนดโจทย์ การนำผลไปใช้จึงไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อะไร
- ผลกระทบของการศึกษาคควรกว้างระดับประเทศ ระดับจังหวัด ระดับชุมชน ศึกษาว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่ ทั้งในด้านการแก้ปัญหาหรือการพัฒนา

3. โจทย์วิจัยควรมาจากชุมชน เป็นความต้องการของชุมชน และการมีความสัมพันธ์ที่ดีของนักวิจัย หรือการที่นักวิจัยเริ่มต้นจากการเข้าไปบริการทางวิชาการ การพูดคุยกับบุคคลในชุมชน จนมองเห็นปัญหาและสนใจนำมาพัฒนาเป็นปัญหาการวิจัยภายหลัง

- โจทย์วิจัยควรมาในลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชน ถ้าเรามีความสนใจหรือเรานำความสนใจของเราลงไปคลุกคลีพูดคุย เพื่อให้โจทย์นั้นผ่านการเห็นดีเห็นงาม เห็นชอบจากชุมชน ถือเป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะโจทย์โดยพื้นที่ ถ้าเรายอมให้ความสำคัญกับเขา ให้เวลากับกระบวนการนี้ จะได้โครงการวิจัยที่มีความสมบูรณ์ซึ่งจะได้งานวิจัยเชิงพื้นที่จริงๆ แต่ถ้าโจทย์ที่ไม่ได้ผ่านการมีส่วนร่วมหรือไม่ได้มาจากชุมชนอย่างแท้จริงมันจะเป็นงานวิจัยที่ไม่มีคุณภาพ
- โจทย์วิจัยอาจมาจาก 2 ทาง คือ 1) พื้นที่นั้นมีปัญหา แล้วเราจึงเข้าไประดม Mind Map ว่ามีปัญหอะไร อย่างไร แล้วเราจึงเอาปัญหานั้นมาเป็นโจทย์วิจัย แต่วิธีการนี้มันจะมีปัญหาอย่างหนึ่ง เวลาเราลงพื้นที่ ปัญหาที่เราได้รับไม่พ้นเรื่องของปัญหาปากท้อง การกินดีอยู่ดี ซึ่งเขาจะมองตรงจุดนั้นไม่ค่อยออกว่าจะพัฒนา แก้ปัญหอะไร อย่างไร ซึ่งแบบนี้เราจึงต้องมีการชี้แนะเขาไปก่อน และ 2) ประเด็นที่เรามีความสนใจอยู่แล้ว และมีการเล็งพื้นที่ที่ต้องการไว้ ทำการอ่านข้อมูล บริบทต่างๆของพื้นที่ เหมือนเป็นการกำหนดหัวข้อที่อยากจะลงหาข้อมูล เมื่อเราลงพื้นที่ไปก็สามารถที่จะนำแนวคิดนั้นไปเสนอและพัฒนาโจทย์ร่วมกัน เป็นการนำ Idea ของเราไปขายในชุมชน เป็นการพัฒนาร่วมกัน ชาวบ้านก็จะได้มีส่วนร่วมด้วยในการตั้งโจทย์วิจัยด้วย
- งานวิจัยที่ได้หรือโจทย์วิจัยที่ได้ ส่วนใหญ่ได้มาจากการไปบริการวิชาการ ที่ลงไปชุมชนได้พูดคุย ได้คลุกคลี สนับสนุนมคัณเคยกับชุมชนก็จะพบว่ามันมีปัญหาความต้องการต่างๆซ่อนอยู่ เช่น การทำบริการวิชาการที่หัวเขาเงิน เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP เพิ่งเริ่มดำเนินการมาได้ประมาณ 1 ปี อะไรๆก็ยังไม่ดีแม้แต่โปรแกรมการท่องเที่ยวต่างๆ เมื่อได้มีการพูดคุยก็ทำให้นึกได้ว่าปัญหาในชุมชนก็สามารถพัฒนาไปสู่งานวิจัยได้ แล้วจึงเอาจุดปัญหานั้นมาเป็นประเด็นและลงร่างเป็นงานวิจัย แต่ต้องมองว่ามันมีความเป็นไปได้หรือไม่ ที่จะพัฒนาปัญหา มาเป็นงานวิจัยสักชิ้นหนึ่ง
- อีกส่วนหนึ่งคือการได้โจทย์มาเพราะการเป็นวิทยากร ซึ่งการเป็นวิทยากรก็จะเป็นในกลุ่มของ OTOP เหมือนกัน เมื่อได้ลงไปพูดคุยและสัมผัส ทำให้เราได้พบประเด็นที่ตรงกับความต้องการที่เราสนใจและสามารถมาพัฒนาต่อได้ อีกหนึ่งเทคนิคส่วนตัว คือ จะไปศึกษายุทธศาสตร์ของประเทศ ยุทธศาสตร์ของจังหวัด ว่าในขณะนั้นมีความต้องการในเรื่องใด อย่างไร ซึ่งเรามีข้อมูลของพื้นที่นั้นๆอยู่แล้ว เราทุนเดิมอยู่แล้วพอสมควร จึงเอาข้อมูลเหล่านั้นมาผนวกกันกับยุทธศาสตร์ที่เราทำการศึกษาหาความเป็นไปได้มากน้อยขนาดไหน
- สิ่งไหนที่มันเป็นความต้องการของชุมชนจริง ๆ เวลาที่เราลงไปช่วยหรือลงไปทำวิจัยให้เขา จะได้รับความร่วมมือสูงมากๆ คือมันจะทำให้เราทำวิจัยได้อย่างมีความสุข เราก็จะมีกำลังใจในการทำงาน
- โจทย์พื้นที่ที่ได้มาจะมาจากการเป็นวิทยากรเข้าไปคลุกคลีว่าเขาทำอะไรหรือไม่มีอะไร ปัญหา คืออะไร หลังจากที่เราเข้าไป ดูจากสิ่งที่เขาขาดมาผนวกกับความถนัดที่เรามีหรือความรู้ที่เรามี เวลาลงพื้นที่จะเป็นประโยชน์กับเขา ส่วนตัวความถนัดคือการทำเส้นทางท่องเที่ยวเพราะเป็ไกด์มาอีสิบปี พอมาในแนวทางการท่องเที่ยวจะรู้สึกชอบเพราะจะมีคำถามว่าเส้นทาง

ท่องเที่ยวในชุมชนที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไรแต่ก็ต้องสอบถามชุมชนก่อนว่ามีความต้องการหรือไม่ เขามีแล้วหรือยัง นั่นคือความถนัด ความชอบและสามารถทำได้จริง

- นักวิจัยควรแน่ใจว่าปัญหาการวิจัยที่ต้องการศึกษานั้นเป็นประโยชน์ต่อพื้นที่นั้นหรือไม่ คือ 1) เป็นปัญหาของเขาหรือไม่ 2) แก้ปัญหาได้หรือไม่ 3) แก้ปัญหาแล้วยั่งยืนหรือไม่ มีผลกระทบเป็นรูปธรรมกับชุมชนหรือไม่ ทั้ง 3 ข้อ เป็นหลักในการคิดว่าเป็นประโยชน์กับชุมชนหรือไม่
- โจทย์วิจัยส่วนใหญ่จะได้มาจากการบริการวิชาการเป็นการลงพื้นที่หาผู้นำชุมชน อสม. หรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องหรือเรียกว่า Stakeholder ของชุมชน ตอนทำวิชาการคือการลงไปให้ความรู้ให้กับ อสม.หรือบุคลากรในหน่วยงานอื่นๆ เมื่อได้คุยกันไปเรื่อยๆ จะพบประเด็นว่าเมื่อเราอบรมให้ อสม. ส่วนใหญ่งานทางด้านการศึกษาวิชาการพวกเขาจะไม่ค่อยรับ แต่ถ้าเป็นงานด้านการปฏิบัติเขาจะรู้สึกเต็มที่ อสม.จะเป็นตัวขับเคลื่อนงานสาธารณสุขชุมชน แต่จุดอ่อนของเขาคือหลักจัดการวิชาการ เนื่องจากคุณสมบัติของ อสม. ในเรื่องของการศึกษาจะไม่มากนัก แต่พวกเขาจะรู้ทั้งหมดว่าจะพัฒนาอะไร จะแก้ไขชุมชนอย่างไร
- นักวิจัยควรพูดคุยกับคนที่ท้องถิ่น ข้อมูลที่เขาแสดงความคิดเห็น ก็เก็บมาเป็นประเด็น แล้วพิจารณาว่าพอจะทำได้หรือไม่

4. ในบางกรณีโจทย์วิจัยอาจไม่ได้มาจากชุมชนในพื้นที่ แต่มาจากการที่นักวิจัยเห็นว่าพื้นที่นั้น ๆ มีบริบทที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินการเชิงทฤษฎีเพื่อพัฒนาหรือเพื่อศึกษาปัญหาที่สนใจ หรือในลักษณะของการนำปัญหาการวิจัยในพื้นที่มาบูรณาการกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในลักษณะของสหวิทยาการ

- กรณีตัวอย่างที่ 1 การทำงานร่วมกับอาจารย์อำนวยการ เมื่อก่อนเคยทำวิจัยเชิงปฏิบัติการการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเขากระโจม ช่วงนั้นมีการดึงภาคส่วนที่เกี่ยวข้องช่วยกันหาช่องทางเพื่อจะทำได้จริง ซึ่งชื่อเราที่ได้ทำงาน ทำให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ตัวอย่างเช่น ครั้งหนึ่งทางอำเภอสวนผึ้งได้ติดต่อมาให้ทางราชภัฏช่วยเป็นสื่อกลางในการจัดการเรื่องน้ำ เป็นต้น แบบนี้เขาเรียกว่าโจทย์วิ่งมาหาเราเองซึ่งเราต้องสามารถทำได้ด้วย
- กรณีตัวอย่างที่ 2 การจัดโครงการตลาดอ้อมยี่มวิถีไทย เริ่มจากทางกลุ่มบริการวิชาการได้เชิญในฐานะที่ทำวิจัยเรื่องตลาดที่ทำไว้อยู่หลายเรื่อง ให้เข้าไปเป็นวิทยากร ซึ่งเมื่อได้ชื่อเรื่องว่าตลาดอ้อมยี่มย่อนยี่วิถีไทยจอมบึง คำถามต่อไปคือ จอมบึงจะทำการย้อนยุคทำอะไร ควรจะมีสินค้าอะไร แล้วจะทำให้ย้อนยุคต้องได้ต้องมีอะไรบ้าง และนั่นก็เป็นการขมวดทุกคำถามให้เป็นปัญหาขึ้น ซึ่งผู้จัดอยากจะได้แนวทางในการจัดงานแบบนี้ จากที่เคยมีประสบการณ์ในการลงพื้นที่อยู่แล้ว จึงคิดโจทย์วิจัยขึ้น ตัวอย่างเช่น การจัดการข้อมูลชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อการวางแผนพัฒนาตลาดอ้อมยี่มย่อนยี่วิถีไทยจอมบึง ซึ่งเรามองว่ามันเป็นความต้องการของชุมชน ดังนั้นเราต้องจัดการข้อมูลเบื้องต้นของเขา ก่อน คือถ้าได้โจทย์ตัวนี้ออกมา นอกจากจะเป็นการวิจัยเชิงชุมชนที่เกิดจากโจทย์ของชุมชนแล้ว ยังสามารถต่อยอดบริการวิชาการ เกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น มันเกิดจากการเข้าไปให้ข้อมูลแก่ชาวบ้าน แล้วชาวบ้านก็จะเสนอปัญหาของเขาออกมา โดยที่เราก็จะสามารถที่จะจัดรูปแบบขึ้นมาได้ ถ้าเราทำรูปแบบนี้ขึ้นมาเป็นตัวที่ 1 เราจะได้ฐานข้อมูลเชิงลึกและเป็น Mind Map ได้ตั้งแต่ด้านภูมิปัญญา ทรัพยากร อุตสาหกรรมอาหาร เมื่อมีการแยกออกมาเสร็จ เมื่อเรามีข้อมูลกลางอยู่แล้ว คนที่เขาสนใจในประเด็นไหน ก็สามารถมานำมาใช้ประโยชน์เพื่อนำไปทำการวิจัยต่อ

เช่น อาจารย์วสันต์ สนใจที่จะต่อยอดภูมิปัญญาการตีมีดเชิงพาณิชย์พัฒนาอุตสาหกรรมเอาเทคโนโลยีมาพัฒนาอุตสาหกรรม ก็สามารถไปหยิบข้อมูลตรงนี้มาใช้ได้ หรืออยากทำข้อมูลอาหารเพื่อสุขภาพ ก็สามารถไปหยิบข้อมูลตรงนี้ได้เหมือนกัน เป็นต้น กรณีอาจารย์แฉล้ม ท่านชอบกิจกรรมการปั่นจักรยาน ท่านก็จะพากลุ่มจักรยานมาตลาดอมยิ้ม แต่ปัญหานั้นคือมีเพียงแค่จุดเดียว คือการที่จะเป็นเส้นทางจักรยานได้นั้นมันต้องมีจุดเชื่อมที่จะไปต่อ เช่น จุดเชื่อมที่ 1 , 2 , 3 โดยชุมชนต้องมีส่วนร่วม ด้วยการดึงเอาสิ่งที่น่าสนใจในพื้นที่ อาทิเช่น เรื่องของการเกษตร เป็นการพัฒนาเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวในชุมชน จากการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น โดยทางชาวบ้านอาจจะมีการเสนอแนวคิดแล้วเราจึงทำการตีกรอบการพัฒนาออกเป็นชุด เช่น ชุดการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น อ.จอมบึง จ.ราชบุรี เราสามารถแตกโจทย์เป็นชุดเล็กๆและพัฒนาเป็นโครงการใหญ่ เป็นต้น นี่คือโจทย์ที่ชุมชนเสนอมา

- ในการหาโจทย์เพราะจะต้องมีการศึกษายุทธศาสตร์ประเทศ ภูมิภาค จังหวัด และกรอบการวิจัยถึงจะได้แนวคิดมาสักเรื่องหนึ่ง

5. นักวิจัยควรเลือกปัญหาการวิจัยที่ตนเองมีความรู้ มีความถนัด มีประสบการณ์ อยากที่จะทำวิจัยในเรื่องนั้น ๆ หรือสามารถดำเนินการวิจัยได้

- นักวิจัยมีความสนใจเรื่องหนึ่งเรื่องใดอยู่ก่อนแล้ว เช่น มีความสนใจในเรื่องของการจัดงานหรือการบริหารกิจกรรม ตัวอย่างเช่น การจัดงาน สสส. จอมบึงมาราธอน ครั้งที่ 31 นักวิจัยมีความคิดว่าอยากจะทำเรื่องนี้ต่อ โดยเข้าไปหาผู้ที่เป็นผู้ประสานงานหลัก มาร่วมพัฒนาโจทย์และนำเสนอต่อไป
- งานวิจัยที่ทำเริ่มมาจากความชอบก่อน ส่วนตัวจะไม่เน้นในเรื่องงบประมาณของประเทศที่จะได้แต่เน้นความชอบส่วนตัวว่าตัวเองชอบอะไร เพราะเราจะมุ่งทำแต่สิ่งที่เรารู้สึกว่าเราทำแล้วเรามีความสุขที่ได้ทำ ดังนั้นโจทย์ที่จะได้มาคือ เครื่องเงินเพราะตัวเองชอบ เราเพิ่งจะรู้ว่าจอมบึงหรือบริเวณใกล้เคียงมีเครื่องเงินขาย เลยคิดว่ามันน่าสนใจ จึงลงไปพูดคุยว่างานเครื่องเงินมีปัญหาอะไรหรือเปล่า เราจะใช้การพูดคุยไปเรื่อยๆ เพื่อสร้างความคุ้นเคย ยิ่งถ้ามีคนที่พวกเขารู้จัก เขาจะยิ่งเปิดใจมากขึ้นกว่าที่เราลงไปเอง ส่วนใหญ่จะใช้การสร้างหัวข้อหลายๆข้อจะไม่ลงไปประเด็นเดียว แล้วดูว่าเขาจะสนใจในประเด็นไหน ที่ต้องการความช่วยเหลือแล้วจึงค่อยๆต่อยอดไป โดยส่วนตัวจะมุ่งเน้นที่จะทำในกลุ่มเดียวเป็นแบบทำทุกเรื่องของคนกลุ่มนี้ ซึ่งตอนนี้สนใจในเรื่องของกะเหรี่ยง เหมือนเรามีองค์ความรู้เรื่องนั้นไปแล้ว เช่น เครื่องเงินสิ่งที่จะขอใหม่คือ เรื่องข้าว พริกแกง จะทำเป็นเซทเดียวกันทั้งหมด เกี่ยวกับสินค้าของชาวกะเหรี่ยง พยายามให้เขามีอัตลักษณ์ ของสินค้าของเขา โจทย์ที่ได้มาตอนนี้คือทำตราสินค้าให้เขา อย่างข้าวก็ต้องทำตราสินค้า ทำบรรจุภัณฑ์ ในเรื่องพริกแกงก็ต้องหาตลาดให้เขา เพราะเขามีปัญหาตรงมีคนทำแต่ไม่มีที่ขายเราจึงต้องหาตลาดให้เขา ซึ่งมันพอจะเป็นไปได้ไหม เพราะเขาอยากทำแต่ไม่รู้จะขายที่ไหน ก็มองว่าถ้าจะขายก็ต้องทำ website ที่เอาสินค้าของคนกะเหรี่ยงที่มีอยู่ในพื้นที่มาใส่ นั่นคือได้มาจากการเอาหลายๆเรื่องที่เรียนมาที่เป็นองค์ความรู้มาเชื่อมต่อแล้วจึงสร้างเป็นหัวข้อ และเน้นที่กะเหรี่ยงอย่างเดียวเพราะอยากทำให้สินค้าที่คนไม่รู้จักมาทำให้คนรู้จัก เป็นต้น

6. ก่อนลงพื้นที่วิจัย นักวิจัยควรศึกษาบริบทหรือสภาพของชุมชนให้เข้าใจเสียก่อน เพื่อจะได้ใช้เป็นจุดเริ่มต้นในการขัดเกลาหรือปรับปัญหาการวิจัยให้เหมาะสมกับสภาพของชุมชนมากที่สุด นอกจากการศึกษาสภาพชุมชนแล้ว นักวิจัยควรมีทักษะการเชื่อมโยงทฤษฎีกับสภาวะของชุมชนเพื่อจะได้สามารถนำมาใช้ในการกำหนดปัญหาการวิจัย

- นักวิจัยควรทำการศึกษาริบทก่อนหมายถึงการศึกษาหน่วยงานต่างๆ และการทำ Focus group ของกลุ่ม Stakeholder เพื่อจะหาข้อมูลในด้านสภาพปัญหา สภาพปัจจุบัน ทางด้านสาธารณสุขว่าเป็นอย่างไร หรือสภาพที่อยากได้อะไร เพื่อจะได้จัดทำโครงการได้ถูกทาง
- ในการศึกษาเกี่ยวกับศาลเจ้าที่อยู่ในจังหวัดราชบุรี เพื่อจะไปหาประเด็นว่าทำไมศาลเจ้าจึงอยู่กระจัดกระจาย จุดนั้นที่จุดนี้ที่ คำถามคือ ถามว่าทำไม ก็เพราะศาลเจ้ากำลังจะถูกถมไปหมดแล้ว แต่ปัญหาคือเรารู้จักเรื่องนี้จริงแค่ไหนเรื่องนี้ งานวิจัยนี้ให้ใครใช้ คำตอบคือ ทำให้เทศบาล อบต. อบจ. สำนักศิลปวัฒนธรรมให้เขาได้อ่านว่ายังมีการอนุรักษ์ไว้อยู่ เพราะคนจีนไม่ได้สูญพันธุ์จากประเทศ ราชบุรีตราบดีที่ยังมีโรงหมู โรงโอง มีคนจีนไหว้เจ้า จึงนำมาทำเป็นประเด็นโดยการหาข้อมูลโดยการค้นหาข้อมูลว่ามีคนทำเกี่ยวกับเรื่องนี้ไหม ถ้ามีคนทำแปลว่ายังมีคนให้ความสนใจเรื่องนี้อยู่ ดังนั้น ในการกำหนดโจทย์พื้นที่ ที่ต้องทราบศาลเจ้าต้องการอะไรบ้าง ซึ่งศาลเจ้าถือเป็น วัฒนธรรม ความเชื่อ ดังนั้นวิธีการอนุรักษ์อย่างไรให้ศาลเจ้าคงอยู่ ไม่ใช่ให้เป็นเพียงโบราณสถานโบราณวัตถุ เรื่องแบบนี้ต้องให้นายกเทศมนตรีมาอ่าน ให้วัฒนธรรมจังหวัดมาอ่าน ให้รู้ว่าศาลเจ้ามีคุณค่าทางจิตใจของพวกเรา

7. โจทย์วิจัยในพื้นที่ควรเป็นงานวิจัยที่ช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ตามบริบทและอัตลักษณ์ของชุมชน

- วิจัยเชิงพื้นที่ เป็นงานสร้างสรรค์ การลงพื้นที่ที่ต้องส่งเสริมชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้ ไม่ไปสร้างภาระหรือทุกข์ให้ชุมชน ในหลายๆงานวิจัยต้องล้มเหลว หมายถึง นักวิจัยเอาเงินเข้าไปแต่เมื่อนักวิจัยออกไป ชุมชนก็ไม่สามารถพึ่งตัวเองได้ เพราะไม่มีกระบวนการ ไม่สามารถ manage คนในชุมชนได้
- วัฒนธรรมของประเทศไทยเป็นสังคมเกษตรกร พื้นที่ในชนบทมีความแตกต่างหลากหลายกัน ทางภูมิศาสตร์กายภาพ สิ่งแรกที่ต้องมองคือ อัตลักษณ์ของท้องถิ่นนั้นๆ ถ้าหาจุดนี้ได้เราจะเข้าใจว่าปัญหาในชุมชนนั้นมีหรือไม่

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสร้างความคุ้นเคยกับชุมชน โดยการใช้ชีวิตร่วมกัน ทำตัวกลมกลืนกับชุมชน หรือการเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญของชุมชน ซึ่งช่วยให้นักวิจัยได้รับความร่วมมือด้านข้อมูลเชิงลึก และการสร้างเครือข่ายพื้นที่วิจัยเมื่อสิ้นสุดโครงการวิจัยแล้ว

- การลงพื้นที่ ต้องอาศัยการคลุกคลีกับผู้ให้ข้อมูล คือการเอาใจแลกใจ ตัวอย่างเช่น กรณีการลงพื้นที่ที่บางขุนไทรที่เป็นทั้งนาเกลือ นาข้าว นั้น เราจึงต้องอาศัยการคลุกคลี กิน นอน ในพื้นที่ ทั้งๆที่บ้านกับพื้นที่ลงวิจัยไม่ไกล ซึ่งสามารถไป กลับได้ แต่เราก็เลือกที่จะทำให้ชาวบ้านได้รู้สึกถึงความเป็นกันเองและการได้ข้อมูลจะได้มากกว่าการไป-กลับ ที่เสมือนเป็นคนนอก ซึ่งการกิน-นอนจะเสมือนเป็นคนในครอบครัวมากกว่า

- การเข้าร่วมกิจกรรมกับชาวบ้าน โดยเมื่อชาวบ้านมีกิจกรรม เช่น การดำนา จะทำให้เราได้เรียนรู้วิธีการดำนาแทนการใช้เครื่องเกี่ยวข้าว ชาวบ้านจะทำการสอนและดูแล เอ็นดูเรา ชาวบ้านจะรู้สึกได้ใจเราด้วย อีกอย่างเราจะสามารถเห็นถึงวัฒนธรรมดั้งเดิมของเขามีการใช้ชีวิตอย่างไร คนดั้งเดิมของที่นี่จะใช้การร้องเพลงเพื่อเป็นการคลายความเหนื่อยล้าจากการเกี่ยวข้าว เพื่อให้เกิดความสุข สนุกสนานในการเกี่ยวข้าว แต่ในปัจจุบันคนที่เข้ามาทำการเกี่ยวข้าวจะเป็นลักษณะอาชีพรับจ้าง ซึ่งจะไม่มีการร้องเพลงแบบดั้งเดิมแล้ว เพราะบางคนร้องได้ บางคนร้องไม่ได้ แต่จะใช้การพูดคุยพูดเล่นให้เกิดอารมณ์ขัน แบบสองแง่สองง่าม ทำให้ผู้ร่วมดำนาารู้สึกผ่อนคลายเหนื่อยล้าไปได้
- การลงพื้นที่ที่จะต้องทำตัวให้ติดดินมากที่สุด แต่งกายให้กลมกลืนกับชาวบ้าน บางทีที่เราแต่งชุดทำงานตามปกติของเราที่มหาวิทยาลัยเข้าไป มันจะสร้างความรู้สึกที่แตกต่างทางสังคมระหว่างเราและชาวบ้าน เราจึงต้องทำทุกทางให้เราเป็นส่วนหนึ่งของเขา เพื่อการได้ข้อมูลและการได้ใจของชาวบ้าน
- หลังจากการเก็บข้อมูลเสร็จสิ้น เวลาเราได้กลับไปพื้นที่ที่เราเคยลงเก็บข้อมูล ชาวบ้านก็จะคอยถามไถ่ว่าปีนี้ไม่มาช่วยเกี่ยวข้าวอีกหรือ มันเป็นความรู้สึกว่าเป็นสายสัมพันธ์ที่ดี เพราะเราให้ความสำคัญกับพื้นที่และกิจกรรมของเขา การลงพื้นที่ถือเป็นมนต์เสน่ห์อย่างหนึ่งของการทำงานวิจัยที่ต้องเข้าไปคลุกคลีใกล้ชิดกับชาวบ้าน แม้เราจะออกจากพื้นที่ไปหลายต่อหลายปีแล้ว และได้มีโอกาสเข้าไปอีกความรู้สึกก็ยังคงเหมือนเดิม
- เทคนิคการลงพื้นที่ต้องมีการคลุกคลีกับชาวบ้าน ไม่ทำเป็นคนน้ำเต็มแก้ว หรือคว่ำแก้ว เช่น การลงพื้นที่แล้วชาวบ้านทำกับข้าวให้เราทาน เช่น ต้มเปรตกบ พวกเขาก็จะกลัวว่าเราจะทานไม่ได้ แต่เราก็ต้องฝืนใจทานให้เขาเห็นว่าเราก็กินได้ พวกเขาก็ดีที่เราทานได้ ถือเป็น การให้เกียรติกับเมนูอาหารของเขา เมื่อได้เปิดทางในการเข้าถึงชุมชน ทุกครั้งที่ทางจังหวัดหรือกลุ่ม 8 ชาติพันธุ์ ซึ่งบางครั้งก็ไม่เกี่ยวกับเราเลย ก็จะได้รับติดต่อจากเครือข่ายว่าทางเราจะมาหรือเปล่า
- เวลาลงพื้นที่จะไม่ไปแบบนักวิชาการ เพราะเราต้องการข้อมูลจากพวกเขา บางครั้งการที่จะได้ข้อมูลจากชาวบ้าน เขาก็จะกลัวว่าเราต้องการอะไร เพราะเราเป็นอาจารย์ด้วย เขาจึงไม่กล้าที่จะพูดหรือแสดงความคิดเห็น ดังนั้นเราต้องเปิดตัวก่อนว่าเราเข้ามาแบบที่เราไม่มีความรู้จริง ๆ ถ้าเขาเปิดใจต้อนรับเราแล้ว เวลาที่เขามีปัญหาเขาก็จะมาปรึกษาหรือเข้ามาหาเราเอง ตัวอย่างเช่น ทางวัดตลาดควายประสบปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการทำที่พักรับผู้สูงอายุเวลาที่มาวัด ลูกหลานไม่มีเวลามารับ ได้คุยกับพระปลัดว่าจะทำอย่างไร จึงได้นำมาพัฒนาเป็นโจทย์วิจัยแนวทางการจัดการแบบ Host stay เป็นการรองรับผู้สูงอายุในอนาคต
- จากประสบการณ์ที่ไปฝึกกับอาจารย์หมอทวีศักดิ์ การจะให้ได้ใจกัน วิธีคือ ต้องเข้าใจว่าเขาทำได้มากน้อยขนาดไหน เขามีอะไร เขาอยู่กันอย่างไร การรู้จักเรา หมายถึงเรารับได้ไหม เขาอยู่กันแบบนี้ เขากินกันแบบนี้ อยู่ร่วมกับเขาได้ไหม พยายามทำให้เต็มที่กับชุมชน หมายถึงเข้าใจชุมชนแล้วเขาจะได้

2. สร้างระบบการสื่อสารที่ชัดเจน เป็นมิตร สร้างความไว้วางใจ หลีกเลี่ยงประเด็นที่ขัดแย้ง ละเอียดอ่อนหรือสร้างความแบ่งแยกในชุมชน

- การสื่อสารก็เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญไม่แพ้กัน เพราะรูปแบบการเก็บข้อมูลบางเรื่องค่อนข้างละเอียดอ่อน เช่น การพูดคุยในเรื่องการเมือง หรือการไม่ถูกกันของฝ่ายนั้นฝ่ายนี้ ซึ่งนั่นหมายถึงการวางตัวของนักวิจัย การเข้าไปเก็บข้อมูลจึงต้องเข้าไปอย่างเป็นมิตร การเข้าไปในครั้งแรกจึงยังสามารถได้รับข้อมูลได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ เพราะเรายังไม่ได้รับความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

3. ควรทำวิจัยเป็นทีม เนื่องจากการวิจัยที่ใช้ใจหทัยจากพื้นที่มักมีความซับซ้อน เกี่ยวข้องกับตัวแปรหลายตัว จึงควรใช้นักวิจัยผู้มีความรู้และประสบการณ์ในการศึกษาร่วมกัน ซึ่งจะได้ความจริงที่ครบถ้วนมากกว่าดำเนินการเพียงคนเดียว

- ลักษณะการทำวิจัยคือจะทำเป็นทีม มีหัวหน้าทีม และจะทำกันเป็นชุด ประเด็นหลักใหญ่มา ร้อยเรียงให้เป็นชุด ไปรีวิวดูและดูเพื่อหาหัวข้อให้เข้ากับชุดวิจัย หรือการหาคำสำคัญ

4. นักวิจัยไม่ควรผูกพันกับชุมชนจนมากเกินไป ซึ่งอาจทำให้เกิดความเบี่ยงเบนในด้านข้อมูลหรือการสังเคราะห์ผลการศึกษา

- เมื่อเข้าไปในชุมชน คลุกคลีกับชุมชนและคนหาผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดและข้อมูลทั้งหมดก็จะตามมา Key informant อาจจะมีหลายกลุ่มแต่ต้องเลือกกลุ่มที่มีข้อมูลที่ชัดเจนที่สุดและตรงประเด็นที่สุด เมื่อได้ข้อมูลแล้ว นักวิจัยจะต้องถอนตัวจากพื้นที่
- เมื่อลงเก็บข้อมูลอย่างสร้างความเลื่อมล้ำ เพราะบางครั้งข้อมูลอาจจะเหมือนกันแต่เราต้องแสดงความมีคุณค่าของข้อมูลของทุกคนและเขาจะยินดีที่จะให้ข้อมูลกับเรา ต้องคืนข้อมูลให้กับชุมชน หมายถึงต้องให้ชุมชนรับรู้ที่เราเอาอะไรของเขา มา แล้วเขาจะได้อะไรจากเรา

5. นักวิจัยต้องใส่ใจต่อผู้ให้ข้อมูล มีวินัยในการเก็บข้อมูล เคารพในความเป็นอยู่ของผู้ให้ข้อมูล ตรงเวลารัดกุม และดำเนินการอย่างตรงไปตรงมา

- พื้นที่จริงจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เราต้องยินดีที่จะปรับข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เรากำลังต้องการมากที่สุด
- ความร่วมมือและการนัดหมายมีความสำคัญมากที่สุด ในเรื่องของเวลาเพราะเขาจะให้ความสำคัญต่อการตรงต่อเวลา
- ต้องให้เกียรติทุกคน เพราะเขาจะมีความคิดว่าความรู้ของเขามีคุณค่า
- จากประสบการณ์การลงพื้นที่ พบว่า การเก็บข้อมูลจากคนจีนถือว่ายากมาก เพราะถ้าการแต่งการเป็นทางการ นักศึกษาแต่งกายขาว-ดำ เขาจะไม่พูดด้วย ดังนั้นต้องใช้ความจริงใจความเป็นกันเอง เคารพความคิดของเขา แม้คนจีนจะพูดไม่ชัด พูดไม่รู้เรื่อง มีความซื่อสัตย์ต่อข้อมูลที่ได้ ไม่ปิดเป็นข้อมูล แล้วนำข้อมูลมาสังเคราะห์ แล้วนำมาเป็นหัวข้อวิจัย จึงเป็นเทคนิคการค้นหาโจทย์วิจัย

6. นักวิจัยควรมีแนวคิดของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเป็นนักวิจัยร่วม ซึ่งนอกจากจะได้ข้อมูลสำคัญครบถ้วนแล้ว ยังช่วยลดความหวาดระแวงของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี

- นักวิจัยควรให้เกียรติคนในชุมชนเสมือนเป็นนักวิจัยคนหนึ่งในทีม ไม่แสดงว่าเราเหนือกว่าเขา เพื่อให้เขาไวใจเหมือนเป็นลูกหลาน และเราจะได้รับข้อมูลมากขึ้น
- การลงพื้นที่วิจัยเชิงพื้นที่ เวลาที่เราเข้าไปในชุมชนเราซึ่งเป็นคนต่างถิ่น ถือได้ว่ายากในการจะได้ข้อมูล ซึ่งการวิจัยที่เป็นเชิงคุณภาพแล้วไม่ลงพื้นที่เพื่อไปพัฒนาชุมชนถือว่าไม่เกิดประโยชน์ เทคนิคการลงพื้นที่ส่วนตัว คือ การหาผู้ช่วยนักวิจัยที่จะพาเราลงไปในพื้นที่พยายามติดต่อเขาให้ได้ก่อนเพราะถ้าเราเข้าไปโดด ๆ จะสร้างความระแวงให้กับชาวบ้าน

ปัญหาและอุปสรรคที่พบ

1. บางครั้งนักวิจัยไม่เข้าใจวิถีชีวิตหรือสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนมากเพียงพอ ทำให้พบปัญหาในด้านการเก็บข้อมูลหรือการทำความเข้าใจข้อมูล

- การลงพื้นที่ที่จะเจอปัญหามากในเรื่องของวิถีชีวิตฤดูกาลของเขาช่วงไหน ขนบธรรมเนียมต้องทำอะไรบ้าง ช่วงเวลาไหนที่เขาทำงาน บางครั้งเราทำการบ้านมาเป็นอย่างดี แต่ถึงเวลาจริงกลุ่มที่เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างมาร่วมโครงการกับเรา ก็จะมีปัญหาในด้านของการทำงานพิเศษเพิ่มเติมเพื่อหารายได้ ทำให้ต้องเลื่อนเวลาการฝึกอบรมหรือการปฏิบัติ ทำให้จะต้องเอาเวลาที่กลุ่มตัวอย่างเราสะดวกที่จะร่วมกิจกรรมกับเรา

6. การจัดความรู้ให้เป็นระบบ (knowledge organization) และการเข้าถึงความรู้

กิจกรรมสำคัญในขั้นตอนนี้คือการปรับปรุงเอกสารข้อมูลที่ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วโดยการทบทวนและปรับปรุงเอกสารที่ต้องการจัดเก็บไว้ในฐานข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ สำหรับการดำเนินงานด้านการเข้าถึงความรู้ (knowledge access) นั้น สถาบันวิจัยและพัฒนาดำเนินการดังต่อไปนี้

- 1) การจัดเก็บความรู้ในรูปแบบของเอกสารและระบบอิเล็กทรอนิกส์ (website)
- 2) การเผยแพร่องค์ความรู้สู่คณาจารย์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องในรูปแบบของจดหมายข่าว (newsletter)

7. การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ (knowledge sharing)

กิจกรรมในขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล (tacit knowledge) และความรู้ที่ชัดเจน (explicit knowledge) ต่อเนื่องจากผลการสังเคราะห์องค์ความรู้ โดยสถาบันวิจัยและพัฒนาดำเนินการดังนี้คือ

- 1) การจัดทำพื้นที่บนระบบเครือข่ายสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ เว็บไซต์
- 2) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในรูปแบบของการเขียนบทความในจดหมายข่าว (newsletter)
- 3) ส่งเสริมให้นำองค์ความรู้ไปเป็นส่วนหนึ่งของระบบงานทั้งในด้านการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยและการบูรณาการการวิจัยกับการเรียนการสอน